

صنعت بورس

گروه اقتصادی : بورس اوراق بهادار تهران که در سال ۱۳۴۶ تاسیس گردیده،

هم‌اکنون در آستانه تبدیل شدن به صنعتی با عنوان "بورس" قرار گرفته است. با

اجرای کامل قانون جدید بازار سرمایه و تبدیل بورس‌های کالایی به شرکت سهامی عام تحت اختیار سازمان بورس اوراق بهادار، این مهم تحقق می‌یابد. در این صورت،

نقش وزارتخانه‌ها در اداره بورس کالایی و انحصاری عمل کردن برخی از این نوع

بورس‌ها نیز در ایران برچیده می‌شود.

به گزارش خبرنگار اقتصادی "مهر"، بخش مالی اقتصادی هر کشور تامین‌کننده

منابع مالی و فعالیت‌های حقیقی اقتصادی است که به دو بازار پولی و سرمایه تقسیم می‌شود.

بازار پولی که عمدتاً به وسیله نظام بانکی اداره می‌شود، مهمترین کارکرد آن تامین

اعتبارات کوتاه مدت است. در همین حال، کارکرد اصلی بازار سرمایه هم تامین مالی

بلند مدت مورد نیاز در فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مولد است.

برهمن اساس، تاریخچه تاسیس اولین بورس به اواخر قرن چهارده و اوایل قرن

پانزده در کشور هلند بر می‌گردد. در ایران نیز سازمان بورس اوراق بهادار تهران که

پانزدهم بهمن ماه سال ۱۳۴۶ فعالیت خود را با انجام چند معامله بر روی سهام بانک

توسعه صنعتی و معدنی آغاز کرد، درحال حاضر ۳۸ ساله شده است. الله وردی

رجایی سلماسی اولین دبیر کل بورس اوراق بهادار تهران پس از انقلاب بوده است که در سال ۵۹ وارد این بورس شد

این بورس در سال‌های پس از انقلاب اسلامی و قبل از اولین برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی کشور شاهد تصویب لایحه قانون اداره امور بانک‌ها در تاریخ ۱۷ خرداد ۱۳۵۸ توسط شورای انقلاب بود که براساس آن، بانک‌های تجاری و تخصصی کشور در چهار چوب ۹ بانک شامل ۶ بانک تجاری و ۳ بانک تخصصی ادغام و ملی شدند.

سپس براساس تصمیماتی، شرکت‌های بیمه نیز در یکدیگر ادغام گردیدند و به مالکیت دولتی درآمدند. همچنین تصویب قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران در تیر ۱۳۵۸ موجب شد تا تعداد زیادی از بنگاه‌های اقتصادی پذیرفته شده در بورس از آن خارج شوند، به گونه‌ای که تعداد آنها از ۱۰۵ شرکت و موسسه اقتصادی در سال ۱۳۵۷ به ۵۶ شرکت در پایان سال ۱۳۶۷ کاهش یافت.

اولین دبیر کل بورس اوراق بهادار تهران پس از انقلاب نیز الله وردی رجایی سلماسی بود که تا سال ۱۳۷۶ در این سازمان فعالیت کرد.

فعالیت بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۶۸ در چهارچوب برنامه پنج ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تجدید فعالیت بورس اوراق بهادار تهران به عنوان زمینه‌ای برای اجرای سیاست خصوصی سازی، مورد توجه قرار گرفت.

البته گرایش سیاست گذاری های کلان اقتصادی به استفاده از ساز و کار بورس ، افزایش چشمگیر شمار شرکت های پذیرفته شده و افزایش حجم فعالیت بورس تهران را در بر داشت و شرکت های پذیرفته شده در بورس و فعال در آن به دو دسته شرکت های تولیدی و شرکت های سرمایه گذاری تقسیم شدند.

رجایی سلماسی در سال ۱۳۷۶ از بورس اوراق بهادار تهران کنار رفت و احمد میرمطهری روی کار آمد. در عین حال، تا قبل از تصویب برنامه سوم و اجرای آن (۱۳۷۹) کشور ما برای راه اندازی بورس های کالا با خلاء قانونی مواجه بود، تا اینکه دست اندرکاران تدوین لایحه و قانون برنامه سوم توسعه به تدوین و تصویب قانونی اقدام کردند.

این موضوع در ماده ۹۴ برنامه سوم توسعه گنجانده شد تا یک بازار متشکل و سازمان یافته ای تشکیل شود که به طور منظم کالای معینی با ساز و کاری خاص مورد معامله قرار می گیرند . البته طبقه بندی های متعددی برای یک بورس کالایی وجود دارد، اما گسترش بازارهای بخش مالی و حقیقی اقتصاد سبب شده چندین نوع از بررسی ها در قالب یک تشکل متمرکز قرار داشته باشند.

بورس کشاورزی که قرار بود قبل از بورس فلزات راه اندازی شود، به دلیل اختلافاتی که در کابینه دولت اصلاحات به وجود آمد، به تاخیر افتاد. با شدت گرفتن اختلافات در دولت اصلاحات، زمینه‌های راه اندازی بورس فلزات مهیا شد و بالاخره این که با راه اندازی این نوع بورس در شهریور ۱۳۸۲، بورس فلزات اولین بورس منطقه‌ای ایران نام گرفت. هم اکنون این نوع بورس از اهداف اولیه خود فاصله گرفته و براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، به صورت انحصاری اداره می‌شود.

بورس کشاورزی نیز بر مبنای تجربه از بورس فلزات در سال ۸۳ فعالیت رسمی خود را آغاز کرد که بنا بر گفته دبیرکل بورس کالای کشاورزی، اهداف این نوع بورس هم در سال اول فعالیت تحقق نیافته است.

پس از مروری بر روند شکل‌گیری بورس کالایی، حال به دلایل تدوین قانون جدید بورس اوراق بهادار می‌پردازیم. با توجه به ایجاد پیشرفت و توسعه در زمینه های اقتصادی و نیاز به تدوین قانون جدیدی در زمینه بازار اوراق بهادار، لذا با مطرح شدن بحث های گوناگون از حدود ۴ سال قبل، بالاخره در سال ۸۳ آخرین نسخه ارائه شده در دولت تصویب و در آذرماه سال ۸۴ برای اجراء به سازمان مدیریت ابلاغ شد.

قانون قدیم بورس مربوط به سال ۱۳۴۵ بوده و هم اکنون قانون جدید مطابق با شرایط امروز بازار و اقتصاد کشور تدوین شده است. تفکیک میان مقام عملیات و نظارت یکی از مهمترین تفاوت‌های قانون جدید و قدیم بازار اوراق بهادار مطرح شده است که به موجب آن، سازمان بورس تشکیل شده، وظیفه نظارت و شرکت بورس ایجاد شده، وظیفه عملیات را به عهده دارند و این در حالی است که در قانون قبلی بورس هر دو وظیفه را انجام می‌داده است.

در این قانون در خصوص ساماندهی بازار اولیه آمده است: سازمان بورس اوراق بهادار به شرکت‌های بورس مجوز ثبت شرکت می‌دهد و این درحالی است که در قانون قبلی سازمان بورس هیچ کنترلی بر شرکت‌های سهامی عام که اوراق بهادار منتشر می‌کنند، نداشته است.

وظیفه ایجاد ابزارهای مالی به بورس و نظارت قانونمند بر ارکان و نهادهای فعال در بازار سرمایه از دیگر موارد مورد مقایسه در قانون جدید بورس در مقایسه با قانون قبلی است، به‌طوری‌که مطابق قانون جدید بورس وظیفه نظارت منسجم و قوی بر شرکت‌های سرمایه‌گذاری فعال در بازار اوراق بهادار، شرکت‌های کارگزاری، صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های تامین سرمایه و شرکت‌های سپرده‌گذاری اوراق بهادار را خواهد داشت.

طرح جرایم و مجازات ها متناسب با تخلف انجام شده را از دیگر تفاوت های قانون جدید با قانون قبلی به شمار می رود. بر همین اساس، یکسری فعالیت ها در بازار می توانند جرم محسوب شوند و متناسب با هر جرم مجازاتی در قانون تعریف و تعیین شده که این امر موجب شفافیت بازار سرمایه می شود.

در نتیجه، شورای عالی بورس و سازمان بورس مهمترین ارکان اصلی بازار اوراق بهادار هستند و اتخاذ تدابیر لازم جهت ساماندهی و توسعه بازار اوراق بهادار، تعیین سیاست ها و خط مشی بازار اوراق بهادار، پیشنهاد آئین نامه های لازم به هیئت وزیران برای تصویب، مشخص کردن نرخ های کارمزد دریافتی از فعالان بازار و ارتباط بازار کشور با بورس خارج کشور از مهمترین وظایف شورای عالی بورس عنوان شده است.

در قانون جدید مقام ناظر، کسی که به بازار سرمایه نظارت می کند، با مقام اجرایی و عملیاتی و تصدی گری جدا شده است. در طول ۴۰ سال گذشته این دو مقام یکسان بود و تمامی عملیات اجرایی توسط یک هیات مدیره صورت می گرفت. این جدایی به این صورت است که تمامی فعالیت هایی که در زمینه تصدی گری و امور اجرایی است، به مردم واگذار می شود. براساس فعالیت های عملیاتی و اجرایی بورس های

کالای کشاورزی و فلزات منحل خواهد شد و به صورت شرکت های سهامی عام درخواهد آمد. نقش دولت هم در این بورس ها فقط تصویب اساسنامه این شرکت ها است.

همچنین در قانون جدید برای سهامداران، شرکت های کارگزاری و سازمان بورس اوراق بهادار وظایف مشخصی در نظر گرفته شده است، به طوری که در شرایطی از هر سه آنها حمایت و در صورت خطایشان نیز مجازات هایی برای آنها پیش بینی شده است. در صورتی که مدیران شرکت های دولتی حاضر در بورس، سه بار کار تخلفی انجام دهند، نام آنها در لیست سیاه قرار خواهد گرفت و دیگر نمی توانند به عنوان مدیران شرکت های بورس فعالیت کنند.

در حال حاضر نیز با پایان یافتن مهلت ثبت نام از موسسین شرکت سهامی عام، سازمان بورس مفاد ماده ۴۵ قانون را چک می کند و براساس آن مجمع عمومی هیئت موسس بورس اوراق بهادار تشکیل می شود.

در عین حال، مطرح شده است که حضور کارگزاران جهت کنترل بازار در شرکت سهامی عام بورس ضروری است. بنابراین میزان سهامی که کارگزاران می توانند در شرکت سهامی عام بورس داشته باشند بیشتر از سهام اختصاص یافته به افراد

حقیقی است. هدف اصلی از تشکیل شرکت سهامی عام بورس کنترل بازار بورس است. بازده شرکت سهامی عام بورس از لحاظ کسب سود به مانند دیگر شرکت های سهامی است. البته با توجه به اینکه در شرکت سهامی عام بورس مدیریت توسط بخش خصوصی اعمال می شود در نتیجه سهام داران از حضور در شرکت سهامی عام بورس استقبال می کنند.

بر اساس برخی گزارش ها، ارزش جاری بازار بورس تهران در پایان چهار ماه نخست سال ۲۰۰۶ به ۳۷ میلیارد و ۵۷۰ میلیون دلار رسیده است که کاهشی ۷.۵ درصدی نسبت به سال گذشته نشان می دهد.

هم اکنون شورای عالی بورس هم با راه اندازی بورس نفت در ایران موافقت اصولی کرده و اساسنامه آن نیز تهیه و به سازمان بورس اوراق بهادار همچون بورس های کالایی فلزات و کشاورزی تقدیم شده است.

تحلیلگران اقتصادی هم معتقدند که بورس ایران مانند صنعت بیمه و سایر صنایع در حال تبدیل شدن به صنعت است. یکی از مسئولان اقتصادی کشور هم در پاسخ به این پرسش که آیا ضرورت دارد که اداره بورس فلزات از وزارت صنایع گرفته و به وزارت بازرگانی سپرده شود، گفت: با اجرای قانون جدید بازار سرمایه و تبدیل

بورس‌های کالایی به شرکت سهامی عام، دیگر اکثریت مشکلات موجود رفع خواهد شد و بورس کالایی به صورت انحصاری اداره نمی‌شود. وی حتی تاخیر در راه اندازی بورس نفت را چانه‌زنی در این خصوص عنوان کرده است.

با تبدیل بورس‌های کالایی به شرکت سهامی عام، مدیرعامل این شرکت‌ها با مجوز شورای بورس انتخاب می‌شوند و تحت اختیار سازمان بورس اداره خواهند شد و نقش وزارتخانه‌ها در این نوع بورس‌ها نیز به طور کلی از بین می‌رود.

در پایان به این نکته اشاره می‌شود که بورس ۳۸ ساله ایران هم‌اکنون در شرایط حساسی است تا این که با تصویب اساسنامه‌های جدید بورس کالایی، سازمان بورس اوراق بهادار وارد مرحله جدیدی از فعالیت نوپای خود شود